

2.1.4 הזכות לאוטונומיה אישית ולהשתתפות בחברה הדמוקרטית

שירותי הרווחה לילדים ונוער כפופים לחוק היסוד של גרמניה ול"הכרזת האו"ם לכל באי עולם בדבר זכויות האדם".

חוק היסוד מכיר בזכותו של הפרט לאוטונומיה אישית ולהשתתפות בחברה הדמוקרטית. זכויות אלו חלות גם על ילדים ובני נוער: ילדים ובני נוער הינם בעלי זכויות יסוד.

אמנת האו"ם בדבר זכויות הילד מחייבת מבחינה משפטית גם את שירותי הרווחה לילדים ונוער. הזכות להשתתפות הינה זכות יסוד של כל הילדים ובני הנוער.

שירותי הרווחה לילדים ונוער יסייעו לילדים ובני נוער במימוש זכויותיהם אלה במוסדותיהם ובחברה כולה.

2.1.4 הזכות לאוטונומיה אישית ולהשתתפות בחברה הדמוקרטית

סעיף 1 לחוק היסוד של גרמניה קובע: "1) כבוד האדם לא ייפגע. כל רשות תהיה מחויבת להוקיר אותו ולהגן עליו. (2) העם הגרמני מכיר בהיותן של זכויות אדם, שאינן ניתנות לפגיעה או לויתור, כבסיס לכל קהילה, שלום וצדק בעולם".

סעיף 1 ב"הכרזה לכל באי עולם בדבר זכויות האדם" קובע: "כל בני אדם נולדו בני חורין ושווים בערכם ובזכויותיהם. כולם חוננו בתבונה ובמצפון. לפיכך חובה עליהם לנהוג איש ברעהו ברוח של אחווה".

הפסיקה הגרמנית מסתמכת על תפיסתו הפילוסופית של עמנואל קאנט, לפיה בכבוד האדם טמון ערכו של הפרט האוטונומי. בהגדרתו לערך כבוד האדם, קובע חוק היסוד של גרמניה כי האדם הוא פרט "הממש בחירות את האוטונומיה האישית שלו" (פסק דין של בית המשפט הפדרלי לענייני חוקה מיום 15 בפברואר 2006, מס' 357/05). מכך, נגזר האיסור על המדינה להתייחס לאדם בתור אובייקט (הגדרת האובייקט).

עם זאת, האוטונומיה האישית כרוכה תמיד בסביבה הסוציאלית והחברתית. החופש לאוטונומיה אישית חייב להתיישב עם חירויותיהם של פרטים אחרים בחברה. מכאן, מימוש האוטונומיה האישית בתוך חברה הופך להשתתפות בה.

אם כן, חוק היסוד מסדיר גם את הזכויות הדמוקרטיות של האזרחים לשותפות בהחלטות.

הזכויות הקבועות בחוק היסוד תקפות גם לגבי ילדים ובני נוער (על אף שחלקן מוגבלות על ידי זכויות הוריות או מנח מגבלות אחרות – החלטת בית המשפט הפדרלי לענייני חוקה מיום 29 ביולי 1968, מס' 20/63, 31/66 ו-5/67, בית המשפט הפדרלי לענייני חוקה, 24, עמ' 119 ואילך).

לפיכך, העקרונות העליונים עליהם שירותי הרווחה לילדים ונוער מושתתים, הם להוקיר את זכויותיהם של ילדים ובני נוער לאוטונומיה אישית ולהשתתפות דמוקרטית, ולאפשר להם לממש זכויות אלה.

השירותים לרווחת הילדים והנוער בתחומים כמו קידום הבריאות, ביטחון סוציאלי, חינוך, רכישת השכלה ושעות הפנאי (שאמנת האו"ם לזכויות הילד מכנה "provision"), וכן אחריותם להגן על ילדים ובני נוער מפני אלימות, התעללות, הזנחה וכל סיכון לשלומם ("protection"), חייבים תמיד לבוא לידי מימוש תוך כיבוד זכויותיהם לאוטונומיה אישית ולהשתתפות ("participation").

לקריאה נוספת

Pluto, Liane (2018): Partizipation und Beteiligungsrechte. In: Böllert, Karin (ed.): Kompendium Kinder- und Jugendhilfe, Wiesbaden, p. 945–966.

Wapler, Friederike (2015): Kinderrechte und Kindeswohl, Tübingen.

Federal Constitutional Court, judgment dated 15 February 2006 – 1 BvR 357/05 – https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/DE/2006/02/rs20060215_1bvr035705.html (last accessed: 31 May 2021).

Decision dated 29 July 1968, 1 BvL 20/63, 31/66 and 5/67, BVerfGE 24, 119 et seq. – <https://www.servat.unibe.ch/dfr/by024119.html> (last accessed: 31 May 2021).